

ACP-EU JOINT PARLIAMENTARY ASSEMBLY
ASSEMBLEE PARLEMENTAIRE PARITAIRE ACP-UE

Utskottet för politiska frågor

ACP-EU/101.753/B

19.03.2015

FÖRSLAG TILL RAPPORT

om kulturell mångfald och mänskliga rättigheter i AVS- och EU-länderna

Utskottet för politiska frågor

Medföredragande: Abdoulaye Touré (Elfenbenskusten) och Davor Ivo Stier

DEL B: MOTIVERING

1. Inledning

”Ingen får åberopa kulturell mångfald som ett skäl för att kränka mänskliga rättigheter som garanteras enligt folkrätten eller begränsa deras räckvidd.”

Unescos allmänna förklaring om kulturell mångfald från 2001

De europeiska, afrikanska och västindiska samhällena har blivit allt mer heterogena som en följd av globaliseringen. Kulturell mångfald är en realitet. I de nära 200 stater som finns i världen existerar en mängd olika kulturer. Politiken bör därför utformas på ett sätt som uttryckligen ger erkännande åt kulturella skillnader och samtidigt säkerställer landets utveckling och främjar och skyddar de mänskliga rättigheterna.

Bevarandet av kulturarvet, som är mänsklighetens gemensamma arv, är centralt för vårt samhälle, och bevarandet och främjandet av kulturell mångfald bidrar till att säkerställa fred, trygghet, stabilitet och utveckling.

Den kulturella mångfalden bör främjas mer kraftfullt med regionala, nationella och internationella medel. Men bevarandet av kulturell mångfald och kulturella värden förstås ibland av tredje parter som att mänskliga värden inte alls är allmängiltiga, utan skiljer sig åt beroende på det kulturella perspektivet (kulturrelativism).

Kulturrelativism¹ är föreställningen att mänskliga värden inte alls är allmängiltiga, utan skiljer sig åt beroende på olika kulturella perspektiv. En del skulle tillämpa en sådan relativism inom ramen för främjandet, skyddet, tolkningen och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, vilka enligt denna uppfattning skulle kunna få skilda tolkningar inom olika kulturella, etniska och religiösa traditioner. Med andra ord är de mänskliga rättigheterna enligt detta synsätt relativa snarare än universella.

2. Internationella instrument

De mänskliga rättigheterna gäller alla människor, oavsett nationalitet, religion, trosuppfattning, bostadsort, kön, nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg, språk och annan ställning. Alla ska åtnjuta de mänskliga rättigheterna utan diskriminering. Dessa rättigheter är förbundna med och beroende av varandra och bildar en odelbar enhet.

De universella mänskliga rättigheterna uttrycks och garanteras ofta genom lagar, i form av fördrag, internationell sedvanerätt, allmänna principer och andra källor till internationell rätt. Internationell människorättslagstiftning fastställer skyldigheter för hur regeringar ska agera och inte agera för att främja och skydda individers eller grupperns mänskliga och grundläggande rättigheter.

¹ Bakgrundsinformation från FN: *The challenge of Human Rights and Cultural Diversity* av Diana Ayton Shenke, *Förenta nationernas avdelning för offentlig information – DPI/1627/HR – mars 1995*

Universella och obestriddiga

Principen om de mänskliga rättigheternas universalitet är en hörnsten i internationell människorättslagstiftning. Denna princip, som framhölls första gången i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från 1948, återges i flera internationella konventioner, förklaringar och resolutioner om mänskliga rättigheter. Under 1993 års Världskonferens om de mänskliga rättigheterna i Wien, till exempel, uppmärksammades det att det är de enskilda staternas plikt att främja och skydda alla de mänskliga och grundläggande fri- och rättigheterna, oavsett deras politiska, ekonomiska och kulturella system.

Alla stater har ratificerat åtminstone ett av de centrala fördragen om mänskliga rättigheter, och 80 procent av alla länder har ratificerat fyra eller fler, vilket återspeglar att dessa lagstadgade skyldigheter motsvarar ländernas värderingar och är ett konkret uttryck för universalitet. Vissa av de mänskliga rättigheterna åtnjuter universellt skydd i internationell sedvanerätt över alla gränser och i alla civilisationer.

De mänskliga rättigheterna är obestriddiga. De får inte fråntas någon, förutom under specifika omständigheter och i enlighet med ett korrekt förfarande. Rätten till frihet kan till exempel inskränkas om en person har befunnits skyldig till ett brott av en domstol.

Beroende av varandra och odelbara

Alla de mänskliga rättigheterna är odelbara och förbundna med och beroende av varandra. Detta gäller både medborgerliga och politiska rättigheter såsom rätten till liv, frihet, likhet inför lagen och tanke- och yttrandefriheten och kulturella, ekonomiska och sociala rättigheter såsom rätten till samvets- och religionsfrihet, individens rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande och rätten till socialt skydd och utbildning samt kollektiva rättigheter såsom rätten till utveckling och självbestämmanderätten.

Lika och icke-diskriminerande

Icke-diskriminering är en övergripande princip i internationell människorättslagstiftning. Denna princip existerar i alla de viktigaste fördragen om mänskliga rättigheter och utgör det centrala temat i några av de internationella människorättskonventionerna, såsom den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, förklaringen om rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter och konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

Principen gäller alla människor i förhållande till alla de mänskliga fri- och rättigheterna, och förbjuder diskriminering på grundval av en förteckning över icke-uttömmande kategorier såsom kön, hudfärg, religion, språk, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller etniskt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Principen om icke-diskriminering kompletteras med jämlikhetsprincipen som anges i artikel 1 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna: ”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.”

Både rättigheter och skyldigheter

De mänskliga rättigheterna omfattar både rättigheter och skyldigheter. Stater ska fullgöra de skyldigheter och plikter som följer av internationella rätt gällande respekten för och skyddet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna. Skyldigheten om respekt innebär att staterna inte får hindra eller inskränka utövandet av de mänskliga rättigheterna. Skyldigheten om skydd förpliktigar staterna att skydda individer och grupper mot kränkningar av deras mänskliga rättigheter. Skyldigheten om förverkligande innebär att staterna aktivt måste främja och underlätta utövandet av de grundläggande mänskliga rättigheterna. På individuell nivå innebär rätten till de mänskliga rättigheterna att vi även måste respektera andra individers mänskliga rättigheter.

3. Kulturell mångfald, utveckling och mänskliga rättigheter

Att på ett bra sätt kunna hantera den kulturella mångfalden och de konflikter som kan uppstå ur den är en förutsättning för att samhällen ska kunna leva i en harmonisk miljö, som är nödvändig för ekonomisk tillväxt, hälsa och utbildning, och således för att man ska kunna utrota fattigdomen.

Det bör dessutom understrykas att lika rättigheter mellan kvinnor och män är en rättighet som ska garanteras fullt ut. Skadliga företeelser som är oacceptabla ur ett människorättsperspektiv, såsom kvinnlig könsstympning, barn- och tvångsäktenskap, mord på grundval av kön, inbegripet mord på nyfödda flickor och abort av flickfoster, hedersrelaterade brott och förvägran av ordentlig utbildning för kvinnor bör därför förbjudas, och brott mot dessa förbud bör straffas hårt.

Många av de mänskliga rättigheterna bidrar till att främja och bevara den kulturella mångfalden. Utövandet av de mänskliga rättigheterna främjas samtidigt av ett samhälle som präglas av mångfald². I den allmänna förklaringen om kulturell mångfald, som antogs av Unesco 2001, står följande att läsa: ”Att skydda den kulturella mångfalden blir en tvingande etisk skyldighet lika väl som respekt för människovärdet” och ”Det förutsätter ett engagemang för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter”. Även konventionen om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar, som antogs av samma organisation 2005, anger att kulturell mångfald kan skyddas och främjas endast om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter garanteras.

Främjandet och skyddet av specifika kulturella företeelser kan faktiskt innebära kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Kulturella rättigheter får inte rättfärdiga tortyr, mord, folkmord, diskriminering på grund av kön, ras, språk eller religion eller kränkningar av de andra universella grundläggande mänskliga fri- och rättigheter som fastställs i internationell rätt.

² Y. Donders, "Human Rights and Cultural Diversity: Too Hot to Handle", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2012, vol. 30, nr 4, s. 377

Mänskliga rättigheter och kulturell mångfald är begrepp som är alltför komplexa och dynamiska för att kunna behandlas enbart i lagar och av staten³.

AVS-ländernas medföredragande vill understryka att vi även måste erkänna att denna komplexitet fordrar försiktighet när det gäller den ensidiga universaliseringen av vissa folkgruppers sedvänjor. Det skulle vara farligt och till och med katastrofalt att påtvinga folkgrupper samhällsmodeller som står i strid med deras värderingar och åberopa mänskliga rättigheters allmängiltighet som skäl.

Å andra sidan skulle parlamentets medföredragande vilja betona att, även om alla människor har rätt till sin kultur, vilket inbegriper rätten att utöva och utveckla ett kulturellt liv och en kulturell identitet, begränsas denna rättighet till den gräns då den står i strid mot andra mänskliga rättigheter. Ingen rättighet får utövas på bekostnad av eller i strid mot en annan rättighet, i enlighet med internationell rätt. Kulturgrupperna bör därför engageras mer på detta område eftersom de spelar en viktig roll i detta hänseende. De är viktiga samhällsorgan som måste bidra till förverkligandet av de mänskliga rättigheterna för att de ska bli allmänt accepterade av folket och respekteras i praktiken.

4. Institutionella vägar för att hantera mångfald

Eftersom vi lever i en allt mer mångfacetterad värld, måste man ta fram modeller som respekterar mångfalden. I de demokratiska staterna i Europa, Afrika, Västindien och Stillahavsområdet hittar vi en rad vitt skilda konstitutionella och politiska lösningar:

Inrättandet av ett utökat instrument för bevarandet och främjandet av kulturell mångfald är ett självklart val för Europeiska unionen och dess medlemsstater. Det är ett val som även görs av fler och fler andra länder som vill tillämpa globala strategier för hållbar utveckling. Steget från en enkel förklaring till en rättsligt bindande konvention och från en handlingsinriktad kapacitetsuppbyggnad genom den globala alliansen för kulturell mångfald till standardiseringsåtgärder genom mellanstatliga processer är nödvändigt. Ett sådant instrument bör ha som övergripande mål att främja kulturell mångfald, bidra till en kulturell dialog och främja ömsesidig förståelse och respekt.

Den legitimitet som Unesco har vunnit på detta område är en nödvändig förutsättning för framgång, även om den inte på något sätt är en garanti för densamma, då besluten fattas enhälligt av nästan 200 stater. Det är också lyckosamt att Unescos allmänna förklaring om kulturell mångfald och Europarådets förklaring om kulturell mångfald, vilka tveklöst skulle ligga till grund för en konvention på detta område, inte bara behandlar själva handelsaspekterna av varor och tjänster på kultur- och utbildningsområdet, utan även inkluderar specifika mål såsom att bygga upp lokala kulturindustrier som är livskraftiga och att utöka spridningen av kulturella verk på global nivå.

Därför är det av största intresse för EU och Europaparlamentet att ta denna fråga på allvar och säkerställa samstämmighet mellan EU:s interna och externa politik och multilaterala avtal. Kommissionen bekräftade nyligen på nytt EU:s uppslutning bakom multilaterala lösningar som en grundläggande del av dess externa politik⁴. Mot bakgrund av den övergripande osäkerheten och de olika hoten mot en fredlig samexistens och ömsesidig

³ *Ibid.*, s. 381

⁴ COM(2003)0526

förståelse mellan folk och kulturer är en multilateral strategi att föredra framför en ensidig. Eller, som kulturministrarna uttryckte det vid sitt informella möte i Tessaloniki under det grekiska ordförandeskapet: ”Europa som kulturkontinent kan varken acceptera hotet om kulturell homogenitet eller hotet om en konfrontation mellan civilisationer. Europas svar på allt detta är att framhärda i att trygga och främja kulturell mångfald.”

5. Slutsats

Kulturell mångfald i sig är inte ett problem för utvecklingen och de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter och kulturell mångfald är tvärtom ömsesidigt beroende av och gynnsamma för varandra. Många av de mänskliga rättigheterna, såsom religions- tanke- och yttrandefriheten, har en direkt koppling till främjandet och skyddet av den kulturella mångfalden.